

nacionalnom traumatizacijom u kojoj vrlo važno mesto zauzima iskrivljena ocena socijalizma.

U periodu jednopartijskog socijalizma prisutna tabuizacija međunacionalnih sukoba iz prošlosti sasvim sigurno je dugo sprečavala njihovu javnu obradu. U savremenoj krizi ova okolnost svakako je olakšala oživljavanje ranijih strahova i nepriznatih bolnih gubitaka. Ipak, dok je sećanje danas postalo dužnost značaj zaborava gotovo je zaboravljen. Neki pisci čak govore o kultu sećanja. Zaboravlja se da je sećanje bez zaborava isto što i govor bez ćutanja ili življenje bez spavanja (G. Kalberer). Dok je Ovidije slavio zaborav kao protivlek protiv nesrećne ljubavi, Frojd je upozoravao na opasnost potisnutog. Izgleda da je danas ova Frojdova ocena precenjena, naime pitanje je da li je pre svega neprevladana prošlost izazvala današnje sukobe. Pre će biti da su na Balkanu neprevladani problemi današnjice podstakli regresiju u prošlost (Vinnai 1999). U celini uzev obrada prošlosti u poslednjih desetak godina u Jugoslaviji više je rezultat vannaučnih motiva nego što je unutarnaučni bilans. Prevladavanje prošlosti prelazi u politizaciju istorije, tj. u svesno nastojanje da se političke odluke istorijski opravdaju i time imuniziraju od kritike (Steinbach 1999). Upadljivo je kako su lako srpski naučnici žrtvovali vlastite saznajne interese vannaučnim ciljevima. U periodima burnih promena dobro je uočeno da istorijska nauka može mnogo doprineti veri u legitimnost novog poretka. U bivšoj Jugoslaviji, gde su takođe istorijska sećanja bila snažna, ni komunistička ideologija nije prezala od instrumentalizacije istorije.

Miloševićev režim pripremio je današnji istorijskopolitički preokret, premda je u toku 1990-ih ovaj proces tekao sporije u srpskim udžbenicima istorije nego u drugim bišim jugoslovenskim republikama. Nakon sloma socijalizma nije opao nego porastao značaj tumačenja istorije. Na Balkanu, gde je istorija najdublja, drugačije stanje bilo bi možda neobično. Dok je ranije u središtu ideologije bila apologija socijalizma, danas je kritika socijalizma osnova raznovrsnih interesa i identiteta. U identitetu nacionalnih istoričara socijalizam ima ulogu vrhovnog negativnog Drugog. Već desetak godina u javnosti Jugoslavije vladaju antitotalitarizam i antikomunizam, kao idejna osnova oživljenog nacionalizma, šovinizma i fašizma. Ima više razloga zbog čega su antitotalitarizam i antikomunizam najudobniji obrasci pravdanja identiteta današnjih konvertita. Intenzitet konverzije može se tumačiti i kao posledica rđave savesti istoričara, tj. vlastite komunističke prošlosti. Manje je dokaza za suprotnu tezu, da su, naime, raniji disidenti i danas najžešći kritičari socijalizma. Složena je slika poslesocijalističke historiografije pa u snažno izmenjenim identitetima nije uvek lako prepoznati današnje kritičare socijalizma u njegovimminulim apologetama.

Uopšteno govoreći, ocena socijalizma još uvek više zavisi od snage nacionalnog ubeđenja nego od socijalnih ili opštijih političkih nazora. Doduše, u svakodnevnicu nije lako oteti se poređenju realne životne situacije koja je danas gora nego što je bila u socijalizmu. Ovo spontano poređenje današnjeg rđavog socijalnog stanja sa relativno stabilnim prilikama socijalizma neretko je uspešno neutralizovano snažnim nacionalističkim uverenjem, pa je socijalistički internacionalizam još uvek glavni krivac za aktuelno propadanje nacije. Na delu je neka vrsta zarobljenosti nacionalnom nesrećom koja se ispoljava u obliku nacionalističkog antitotalitarizma. Naime, anacionalni komunisti su glavni protivpol novom identitetu usidrenom u naciji. Socijalizam je odgovoran pre svega zbog propadanje nacije. Tek u